

ReforMeter

E-Commerce Assessment Report

July, 2023

The USAID Economic Governance Program Grant Activity: Support to the Reform Progress Tracking System – ReforMeter

DISCLAIMER: This report is made possible by the support of the American people through the United States Agency for International Development (USAID). The contents of this report do not necessarily reflect the views of USAID or the United States Government

Contents

About the E-Commerce Reform	3
Reformeter Methodology	4
Assessment of Ongoing and Planned Activities	5
Stakeholder Assessment	7
Public-Private Dialogue	8
Reform Tracking Indicators	10
1. Background indicators related to the E-commerce Reform	10
1.1 Households with internet access	10
1.2 Population distribution by ICT skills	10
1.3 Purchases of goods and services online	11
2. Indicators related to E-commerce Reform outcomes	12
2.1 Share of businesses that engage in online sale.....	12
2.2 Local E-commerce	12
2.3 Ratio of local E-commerce to retail trade	13
2.4 Number of E-commerce terminals.....	13
2.5 Share of foreign card payments in local E-commerce.....	14
2.6 Percentage distribution of online purchases outside the country.....	14
2.7 Ratio of local E-commerce to total E-commerce	15
Annex N1. Stakeholder Survey Questionnaire	17
Annex N2. E-Commerce Reform PPD Event Presentation	18

About the E-Commerce Reform

The reform aims to facilitate E-commerce in Georgia by developing a legal and regulatory framework in the areas of consumer rights protection, activities of Intermediary Service Providers (ISP), personal data protection and payment system and payment services. The objective of the reform is to strengthen the E-commerce ecosystem, increase Georgia's export potential, implement high standards for consumer rights in E-commerce, and boost confidence in E-commerce and electronic transactions.

Given the incomplete legal and regulatory framework in the field of E-commerce, which was unable to meet the sector's challenges, it was necessary to implement the reform. Shortcomings in the protection of consumer rights, risks associated with the protection of personal data, ambiguous rules and responsibilities for ISPs regarding illegal content posted on E-commerce platforms, and problems with payment systems and payment services were among these obstacles. Inefficient business processes in the private sector also contribute to a lack of consumer confidence in E-commerce platforms.

The government agencies involved in the development and implementation of the e-commerce reform are the Parliament of Georgia, the Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia (MoESD), Sakpatenti, the National Bank of Georgia (NBG), Georgian National Competition Agency, the Georgian National Communications Commission, and the Personal Data Protection Service.

- The Sector Economy and Economic Policy Committee of the Parliament of Georgia supervises the general progress of E-commerce reform, and the Committee on European Integration has been working on the Consumer Rights Protection Law since 2013.
- MoESD plays an important role in implementing the reform as the institution developed the Law on E-commerce. The Communications, Information, and Modern Technologies Department is involved in fulfilling Association Agreement (AA) obligations within the telecommunications sector, and policymaking related to E-commerce, electronic communications, information technologies, and postal services.
- Sakpatenti, as the agency responsible for policy development of intellectual property, prepared draft amendments to the Law on Copyrights and Related Rights.
- The Payment Systems Department at NBG is responsible for the efficient functioning of Georgia's payments systems – facilitating the proper operation of payment services and protecting the rights of payment service users.
- The Consumer Right Protection department of The Georgian National Competition Agency is responsible for consumer right protection in the field of E-commerce.
- The Georgian National Communications Commission is presently responsible for communicating with ISPs for the removal of illegal content from websites.
- Since March 1, 2022, the State Inspector's Service (SIS) has been abolished, and a new public entity, the Personal Data Protection Service, has been established. Personal Data Protection Service is responsible for protecting personal information of users within E-commerce.

The Georgian Parliament adopted the Law on E-commerce during the third hearing on June 14, 2023. The purpose of the law is to bring e-commerce activities into a legal framework, protect the rights of users in the e-commerce process, define the rights and responsibilities of ISPs and protect them from illegal content monitoring obligations. In addition, the Law on Protection of Consumer Rights, which came into effect on March 29, 2022, defines the general principles of consumer rights protection and the legal relationships between consumers and merchants.

Reformeter Methodology

Under the ReforMeter project, reform assessment is conducted through three distinct tools:

1. Through a qualitative survey, the government survey evaluates the activities of the government agencies involved in reform implementation, along four primary domains: legislative framework; infrastructure and budget; institutional setup, and capacity development. The survey measures the government's distance from the stated reform objectives on a scale from 0% to 100%.
2. As part of the stakeholder survey, the stakeholders of the reform are evaluating the four main dimensions: reform content and adequacy; current performance; reform progress; and expected outcomes. Each component is evaluated on a 10-score scale (see Annex 1 for the stakeholder questionnaire).
3. In addition, economic indicators related to the expected outcomes of the reform, are used to evaluate reform progress.

The first public-private dialogue on E-commerce reform was conducted on February 17, 2022. During the meeting, participants discussed different aspects of E-commerce reform and expressed their views on the challenges associated with the development of e-commerce. The second public-private dialogue was conducted on June 14, 2023, to assess the progress of the E-Commerce reform.

Assessment of Ongoing and Planned Activities

Considering the four main domains of reform assessment (legislative framework, infrastructure and budget, institutional setup and capacity development) defined in the government survey section, Table 1 provides information about the key reform activities and current status of their implementation.

Table 1: Key reform activities and current status of their implementation

	Implemented	Ongoing	Planned
Legal framework	<ul style="list-style-type: none"> • Adoption of a legislative and regulatory framework for consumer rights protection. • Amendment to the Law on Payment Systems and Payment Services. • Adoption of the Law on E-Commerce 		<ul style="list-style-type: none"> • Adoption of policy and procedures for E-commerce case analysis • Amendments to the Law on Personal Data Protection • Amendments to the Law of Georgia on Copyright and Related Rights
Infrastructure and Budget	<ul style="list-style-type: none"> • Allocation of budgetary funds for the activities of Consumer Rights Protection Department 		<ul style="list-style-type: none"> • Allocation of budgetary funds for supporting new functions of Georgian National Competition Agency
Institutional Setup	<ul style="list-style-type: none"> • Creation of a new division at Georgian National Competition Agency, responsible for consumer rights protection 	<ul style="list-style-type: none"> • Creation of an independent body, the Dispute Resolution Commission, at the National Bank of Georgia on <i>August 1, 2023</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Expansion of the authority of Georgian National Competition Agency in the field of E-commerce with respect to consumer rights protection issues
Capacity Development		<ul style="list-style-type: none"> • Capacity development for relevant personnel for the execution of the authorities provided by the new regulations 	

The qualitative assessment of the reform's progress revealed that the agencies involved in the development and implementation of the reform made substantial progress in the key reform directions.

On March 29, 2022, the Parliament of Georgia adopted the legislative and regulatory framework on the protection of consumer rights, and on September 9, 2022, the amendment to the Law of Georgia on Payment Systems and Payment Services. Furthermore, the Law on E-commerce was adopted after the third hearing on June 14, 2023.

Notably, budget funds were allocated for creation of the Department of Consumer Rights Protection at the Georgia National Competition Agency, which has been actively enforcing the law since November 1, 2022. The agency has reviewed over 250 applications as of today.

In the current reform activities, it is important to note that the Law on Payment System and Payment Services envisages the creation of an alternative dispute resolution system - an independent body at the National Bank of Georgia - the Dispute Resolution Commission, which will increase consumer confidence

and allow payment service users to effectively protect their rights. In addition, in order for the private sector to fully benefit from the new law, it is necessary to increase the qualifications of personnel to carry out the responsibilities stipulated by the new regulations.

As for the future activities, based on the Law of Georgia on E-Commerce, it is planned to adopt the rules and procedures for E-commerce case analysis. Additionally, the law calls for the development of new authorities for the Georgian National Competition Agency to regulate consumer rights protection issues in the E-commerce sector, and allocation of budgetary funds to support these new functions. In addition, as part of the E-commerce reform, it was planned to modify the legal framework in terms of personal data protection and copyright and related rights.

After the public-private dialogue, the ReforMeter team conducted a qualitative assessment of the domains of governmental survey; the results are available on the ReforMeter project website.

Stakeholder Assessment

On the basis of an anonymous stakeholder survey (excluding government agencies implementing the reform) conducted at the public-private dialogue meeting on E-commerce reform, the reform was assessed with an overall score of 6.95 out of 10, indicating a positive evaluation of the reform's progress by meeting participants.

Figure 1 presents the results of the stakeholder survey, according to which the three dimensions, content and adequacy, progress, and expected outcomes were evaluated with strong performance, while the current performance dimension was assessed as moderate.

Figure 1. Results of stakeholder survey on E-commerce reform evaluation

Public-Private Dialogue

Public-private dialogue on E-commerce reform engaged representatives from multiple government agencies and non-public sector representatives. Stakeholders from public sector included the Consumer Rights Protection Department of the Georgian National Competition Agency and the Georgian National Communications Commission. The Public-Private Dialogue was also attended by representatives of the Georgian Parliamentary Research Center, PMO Business consulting, Galt & Taggart, Liberty Bank, TBC Bank, and the representatives of the E-commerce platform Extra.ge.

After the opening part of the event, the ReforMeter team presented the planned activities within the E-commerce reform and progress evaluation indicators. The representative of the PMO Business Consulting discussed the results of the cost-benefit analysis (CBA) of the new draft Law on E-commerce, and the representative of the Consumer Rights Protection Department of the Georgian National Competition Agency reviewed key developments with regard to consumer rights protection. This section of the report provides a summary of the opinions shared at the PPD event::

- The representative of the PMO Business Consulting presented main findings of the cost-benefit analysis (CBA) of the draft Law on E-commerce, focusing on the potential benefits of enhancing consumer confidence and increasing revenues from E-commerce in Georgia. She emphasized that both private and public sectors would be positively affected. According to the cost-benefit analysis, which projected the impact over the 10-year horizon, the public sector is projected to have an NPV of 562.6 million GEL, while the private sector would benefit in amount of 218.0 million GEL. Additionally, it was recommended to utilize the resources of business associations, on one hand, to support businesses to adapt to the new regulations, and, on the other hand to inform consumers about their rights.
- The representative of the Consumer Rights Protection Department of the Georgian National Competition Agency stated that after adoption of the new Law of Georgia on the Protection of Consumer Rights, the department received more than 250 applications. It was noted that the agency focuses primarily on trade practice violations. In addition, the prevalence of E-commerce in consumer complaints and the lack of consumer awareness in rural areas were cited as major obstacles. The agency representative emphasized the importance of increasing public awareness and recommended private sector representatives (whether it is an E-commerce platform, a specific merchant, or a product manufacturer) to clearly indicate the responsible person with whom the customers should engage in case their rights are violated.
- Stakeholders highlighted that the 14-day return policy defined by the Law caused some confusion among business sector representatives and consumers. As a suggestion, private sector representatives brought up the possibility of establishing a set of guidelines to better inform businesses. In addition, there has been interest in joining efforts of multiple sectoral associations and considering creation of one entity through which communication would be facilitated.
- A representative of the Communications Commission discussed the role of her institution in copyright enforcement, emphasizing that it ensures compliance with copyright law for online content. It was highlighted that the commission primarily focuses on copyright protection rather than identifying/enforcing the limits to the dissemination of information against the freedom of speech and expression. For instance, when users report illegal content, the commission contacts an intermediary service provider (ISP) to identify the website's owner and request the removal of the content. ISPs may restrict access to specific content or the whole website if necessary. Such an approach allows for balancing the copyright protection and freedom of speech concerns.

- In addition, it was noted during the meeting that a lack of awareness among businesses and consumers, difficulty in fulfilling telephone orders, and ambiguity in certain provisions of the law create additional issues for E-commerce platforms, including regarding product return policies. When direct sellers refuse to accept returns, E-commerce platforms incur additional expenses. In this direction, it will be crucial to consider the opinions and interests of intermediary platforms during the development of regulations.

Reform Tracking Indicators

The ReforMeter research team selected certain economic indicators to measure progress in the E-commerce reform. In addition to background indicators that outline the general development of the E-commerce sector in Georgia, the second section focuses on the reform outcomes and respective indicators.

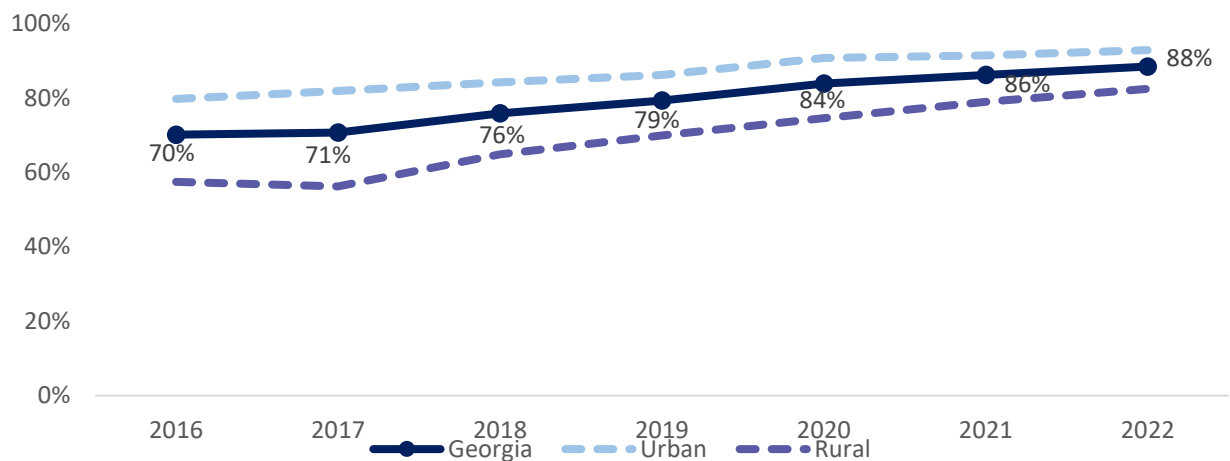
1. Background indicators related to the E-commerce Reform

Digital infrastructure and education are important aspects for the development of E-commerce. Critically, internet access and digital skills development help engage people and businesses in Ecommerce activities.

1.1 Households with internet access

As Figure 1.1 identifies, the share of households with internet access increased from 70% to 88% between 2016-2022. However, there is still a distinction between urban (92.8 % in 2022) and rural (82.4% in 2022) households. It should be noted that in 2022 the same indicator amounted to 66% worldwide, to 57% in developing countries, and to 90% in developed countries.

Figure 1.1 Share of households with internet access, 2016-2022

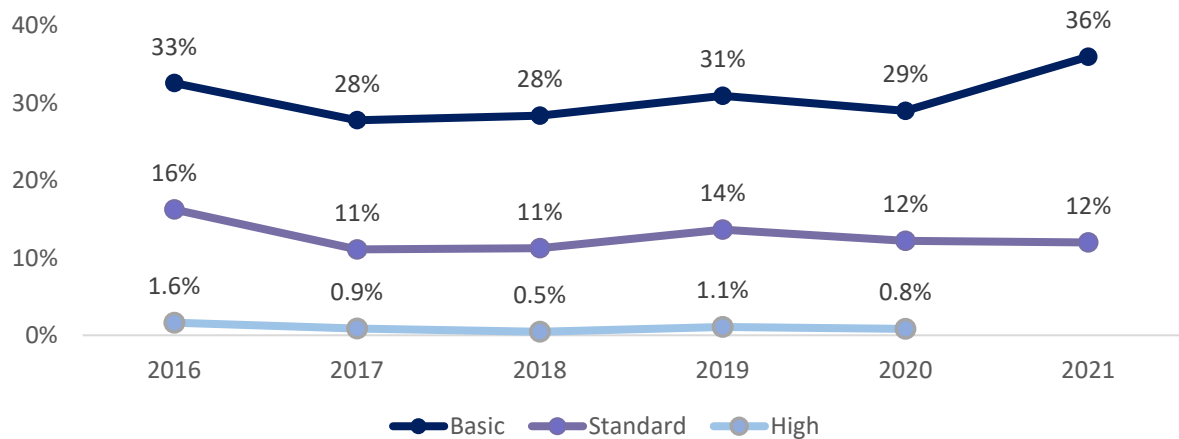

Source: National Statistics Office of Georgia

1.2 Population distribution by ICT skills

The second indicator shows the extent of digital skills in the Georgian population. These skills have been divided into three categories: basic, standard, and high. Basic skills include a knowledge of copying, deleting, and moving files to different folders, and sending emails (with attachments). Standard skills include preparing online presentations, understanding search features, and downloading and installing new software. High-level skills require the ability to write computer programs. As highlighted in Figure 1.2, a significant part of the population (64%) did not possess even basic digital skills in 2021.

Figure 1.2 Population distribution by ICT skills, 2016-2021

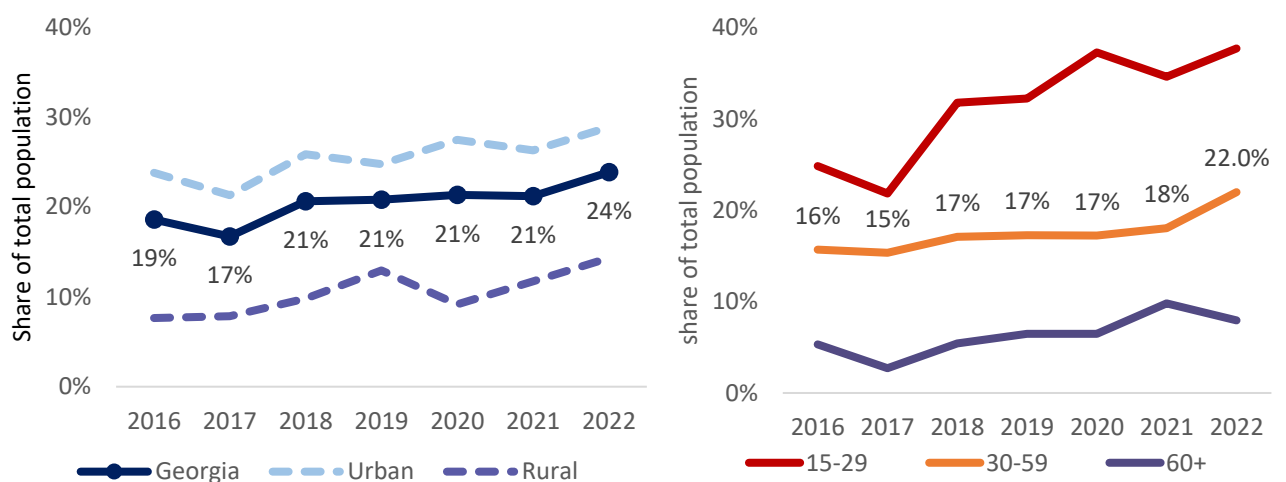

Source: International Telecommunication Union

1.3 Purchases of goods and services online

The following indicator shows the proportion of the population, aged 15+, who purchased or ordered goods or services online from 2016-2022. The figure on the left reveals that 24% of the population ordered or purchased goods or services online in 2022. There is again a significant difference between the urban (28.8%) and rural (14.3%) population. The diagram on the right shows the breakdown of online shopping by age, according to which the population aged 15-29 are the most active.

Figure 1.3 Share of population, aged 15+, purchasing or ordering goods/services online, 2016-2022

Source: National Statistics Office of Georgia

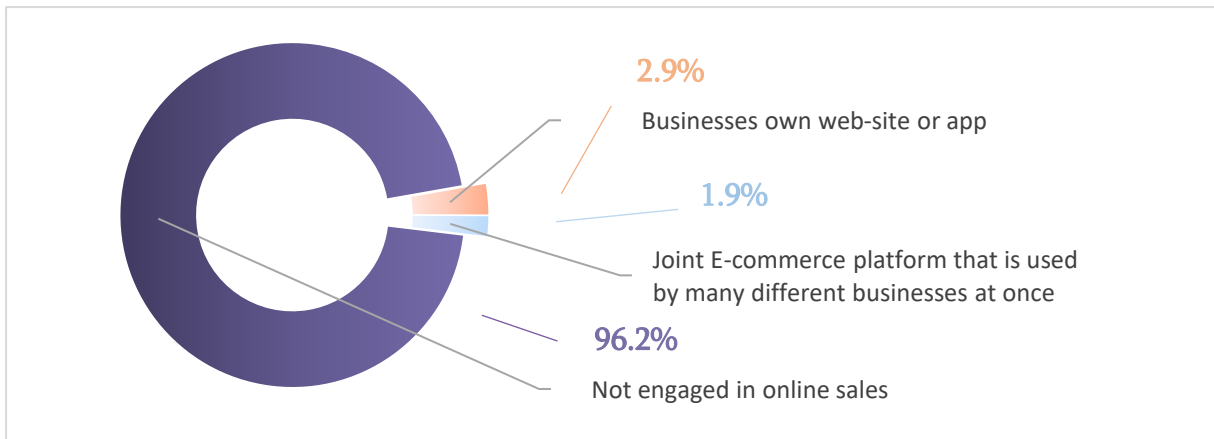
2. Indicators related to E-commerce Reform outcomes.

The reform aims to facilitate E-commerce activities in Georgia by developing a legal framework, improving the credibility of local E-commerce platforms, and broadening business access to international markets.

2.1 Share of businesses that engage in online sale.

Figure 2.1 below displays the portion of enterprises that engaged in online sales of goods or services in 2022. As the chart shows, 2.9% of enterprises sold goods/services via their own websites or apps, 1.9% used a joint E-commerce platforms or apps, while 96.2% did not engage in online sales.

Figure 2.1 Share of enterprises engaged in online sales, 2022

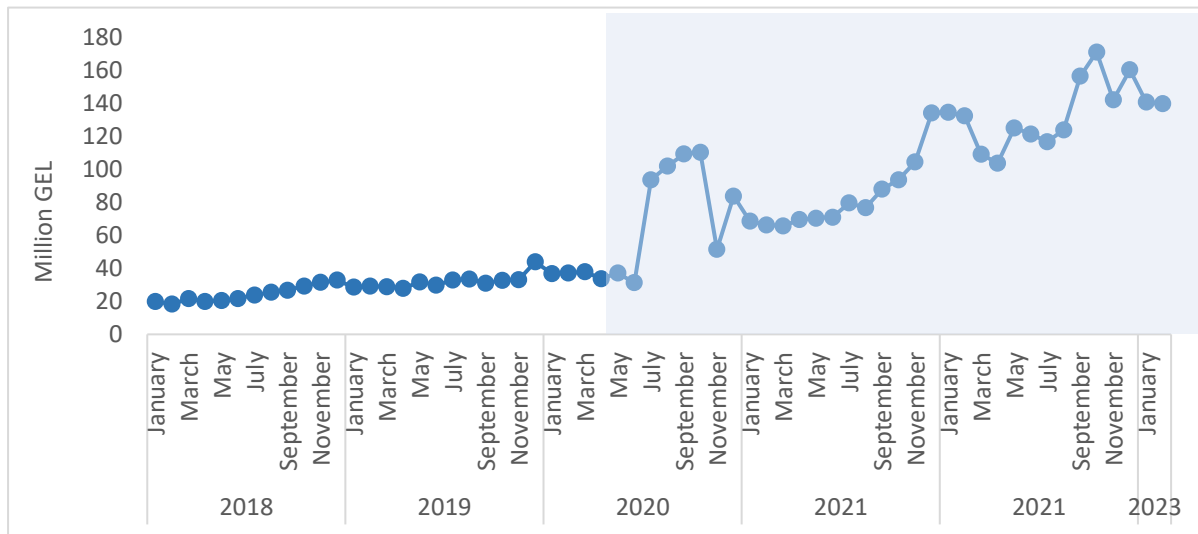

Note: These percentages were only calculated for businesses with internet access in the respective period.
Source: National Statistics Office of Georgia

2.2 Local E-commerce

The following figure represents the extent of local E-commerce, including transactions through local E-commerce terminals (with Georgian and foreign bank cards), across all establishments, excluding gambling and payments to government institutions. The volume of transactions was particularly high during 2020-2022. Year-over-Year (YoY), the growth of local E-commerce was 99% in 2020, 29% in 2021, and 62% in 2022.

Figure 2.2 Local E-commerce, 2018-2023

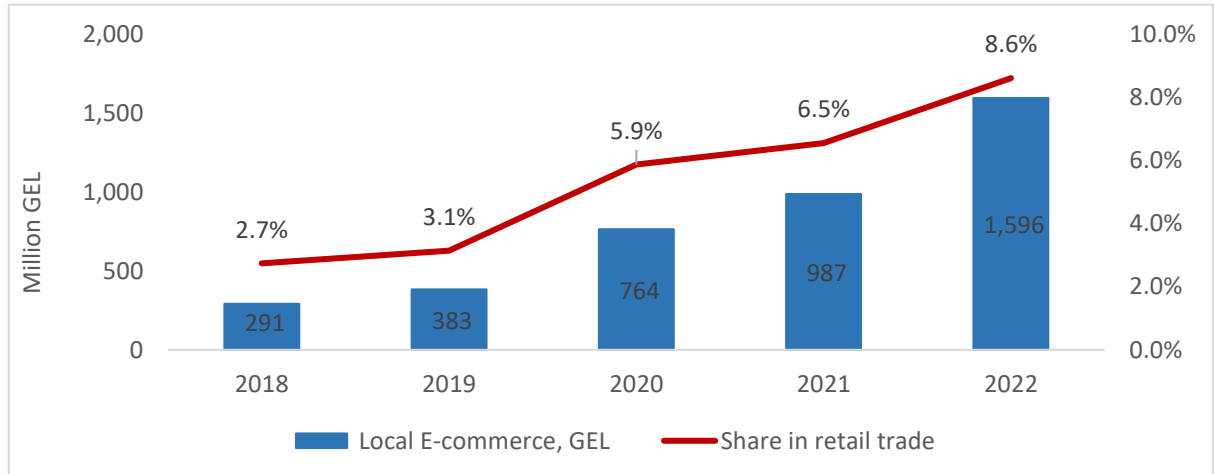

Source: National Bank of Georgia

2.3 Ratio of local E-commerce to retail trade

This indicator identifies the development of local E-commerce with regard to turnover from the retail trade sector. Here we see an upward trend – increasing from 2.7% in 2018 to 8.6% in 2022.

Figure 2.3 Ratio of Local E-commerce to retail trade, 2018-2022

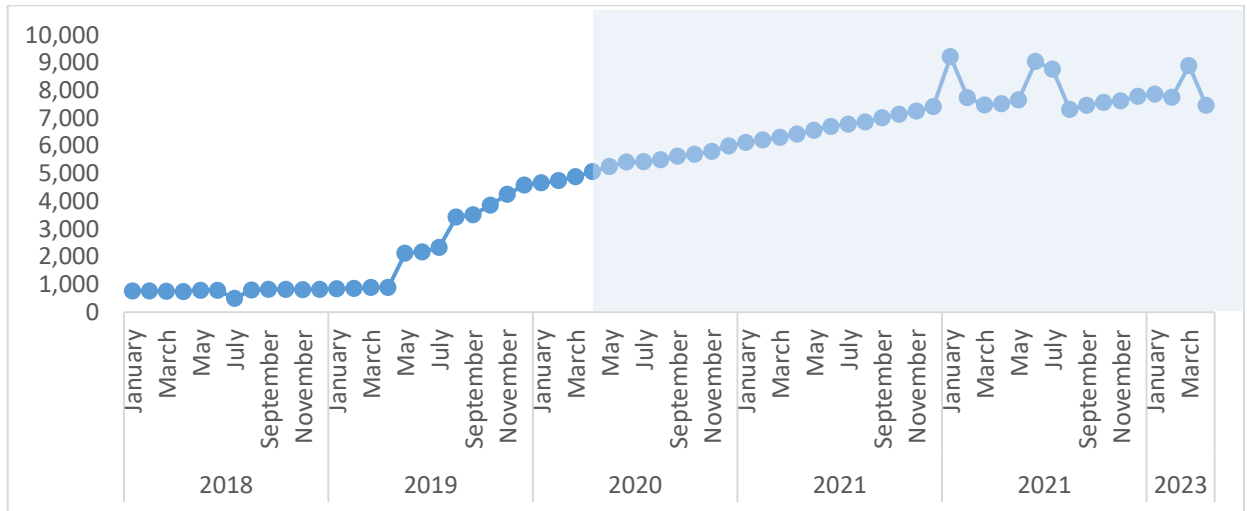

Note: Retail trade excludes the trade of motor vehicles, motorcycles, and fuel. Source: National Bank of Georgia; National Statistics Office of Georgia

2.4 Number of E-commerce terminals

The following indicator, highlighting the number of E-commerce terminals, pinpoints the involvement of businesses in E-commerce activities. The number of terminals has been rising as more businesses engage in E-commerce, which has been the case since 2019.

Figure 2.4 Number of E-commerce terminals, 2018-2023

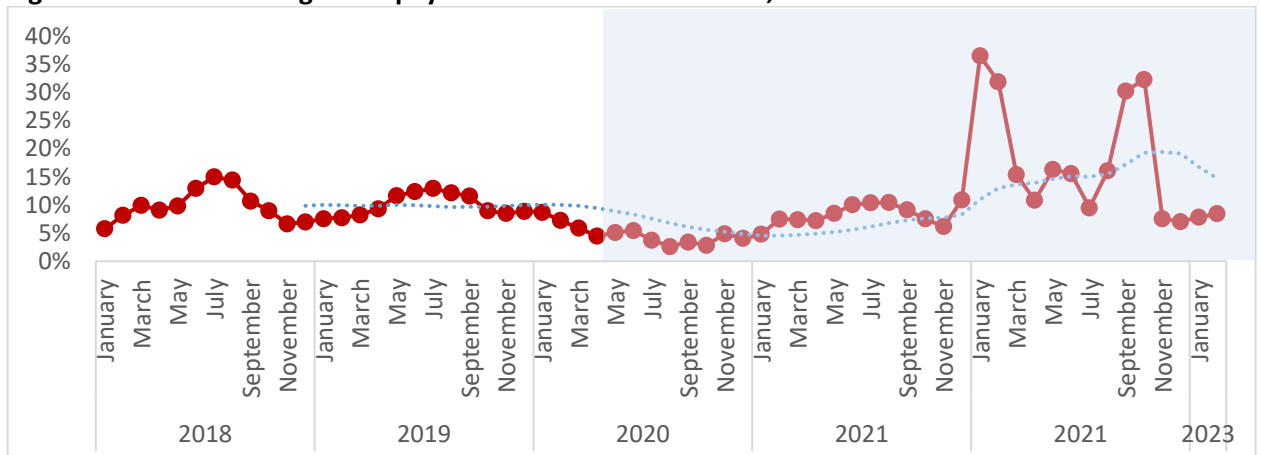

Source: National Bank of Georgia

2.5 Share of foreign card payments in local E-commerce

By increasing the trust in local E-commerce platforms and facilitating businesses' access to international payments and therefore international markets, the E-commerce reform has also been impacting Georgia's export potential. Figure 2.5 shows the share of foreign card payments in local E-commerce. The share of foreign card payments decreased significantly in 2020 compared to 2019, which was likely the result of the Covid-19 pandemic and the accompanying restrictions. An improvement, however, can be observed in 2021 and in 2022 years.

Figure 2.5 Share of foreign card payments in local E-commerce, 2018-2023

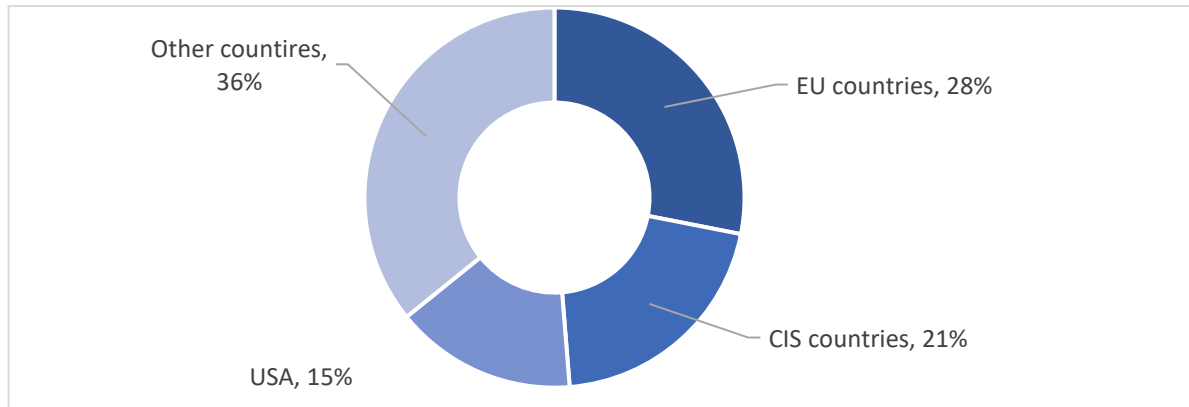
Note: Local E-commerce includes transactions from all establishments, excluding gambling. The blue dotted line represents the 12-month moving average trendline.

Source: National Bank of Georgia

2.6 Percentage distribution of online purchases outside the country

According to Georgian enterprises surveyed by the National Statistics Office of Georgia, the largest share of their online sales made outside Georgia derive from EU countries (28%), followed by CIS countries (21%), and the USA (15%).

Figure 2.6 Percentage distribution of online purchases outside the country, 2022

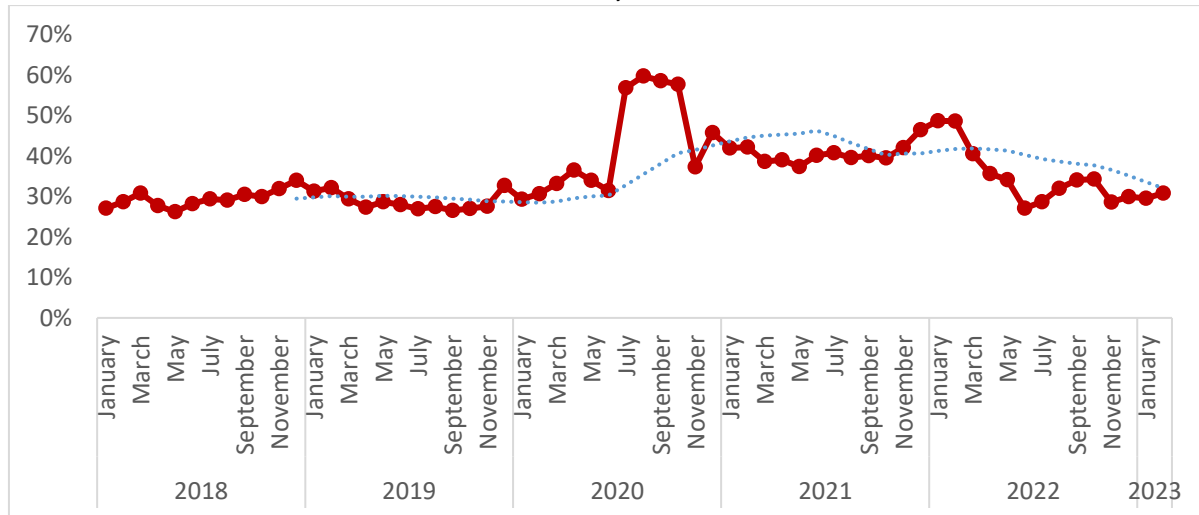

Source: National Statistics Office of Georgia

2.7 Ratio of local E-commerce to total E-commerce

The following indicator highlights the ratio of local E-commerce to the total amount of E-commerce. This total includes local trade as well as online operations carried out abroad using Georgian cards. Despite local E-commerce platforms' recent growth in popularity, in 2022 this figure is showing a downward trend. At present, 69% of users still make purchases on foreign platforms.

2.7 Ratio of local E-commerce to total E-commerce, 2018-2023

Note: The blue dotted line represents the 12-month moving average trendline. Source: National Statistics Office of Georgia

Source: National Bank of Georgia

Annex N1. Stakeholder Survey Questionnaire

Content and Adequacy

1. How well do the objectives of E-commerce reform align with the sector's challenges?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

2. Is the policy-making and legal-drafting process conducted in an inclusive manner that enables the active participation of stakeholders?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Progress

3. How would you assess the current measures implemented within the framework of the E-commerce reform?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

4. To what extent do the implemented and planned measures within the framework of the reform contribute to overcoming E-commerce development's limiting factors?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Current Performance

5. How would you evaluate the present state of the E-commerce industry?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Expected Outcomes

6. Will the reform's objectives be met?

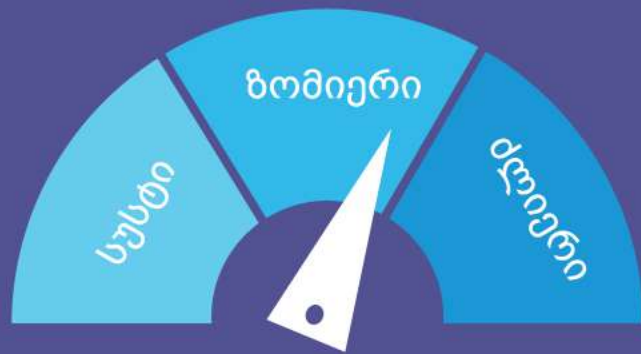
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

7. Are the reform's proposed measures the best method to achieve the desired outcomes?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Annex N2. E-Commerce Reform PPD Event Presentation

რეფორმები

თითოეული რეფორმის კვალდაკვალ

Agenda

- **Progress of E-commerce reform – Reform indicators**
- **Main findings of the cost-benefit analysis (CBA) of the draft law on E-commerce**
- **Changes implemented in the direction of consumer rights protection**
- **Public-Private Dialogue and Stakeholder Survey**

About ReforMeter

Reformeter aims to track the progress of selected economic reforms, facilitate dialogue among reform stakeholders, and support the implementing agencies in increasing awareness and efficiency of these reforms.

- The first phase of the project: 2015-2019.
- The new phase of the project: 2021-2024.

Selected reforms:

- Insolvency reform
- Capital market development reform
- Public procurement reform
- Water resources management reform
- E-commerce reform
- Tourism reform
- Regulatory Impact Assessment (RIA) institutionalization
- State-Owned Enterprises (SOE) reform

ReforMeter Methodology

- 1. Governmental surveys:** The responsible governmental institutions evaluate the reform implementation process.
- 2. Stakeholder surveys:** Reform stakeholders assess the progress of the reforms.
- 3. Economic indicators:** The ReforMeter project team identifies economic indicators to track the progress and results of the reforms.

Objectives of E-commerce reform

Strengthening E-commerce ecosystem and increasing Georgia's export potential

Boosting confidence in E-commerce and electronic transactions

Implement high standards for consumer rights in E-commerce

Government agencies involved in implementation of the reform

E-commerce reform – Planned activities

- Regulation of Intermediary Service Providers (ISP) Activities
- Ensuring the protection of consumer rights in the process of E-commerce
- Ensuring personal data protection
- Changes related to the payment system and payment services
- Changes related to taking down of illegal content from the web-sites in the framework of copyright and related rights

Assessment of the progress of E-commerce reform

Legal Framework

Adoption of a legislative and regulatory framework for consumer rights protection

Amendment to the Law on Payment Systems and Payment Services

Adoption of the Law on E-Commerce

Adoption of policy and procedures for E-commerce case analysis

Amendments to the Law on Personal Data Protection

Amendments to the Law of Georgia on Copyright and Related Rights

Implemented

Ongoing

Planned

Assessment of the progress of E-commerce reform

Infrastructure and budget

Allocation of budgetary funds for the activities of Consumer Rights Protection Department

Allocation of budgetary funds for supporting new functions of Georgian National Competition Agency

Institutional setup

Creation of a new division at Georgian National Competition Agency, responsible for consumer rights protection

Expansion of the authority of Georgian National Competition Agency in the field of E-commerce with respect to consumer rights protection issues

Creation of an independent body, the Dispute Resolution Commission, at the National Bank of Georgia on *August 1, 2023*

Capacity development

Capacity development for relevant personnel for the execution of the authorities provided by the new regulations

Implemented

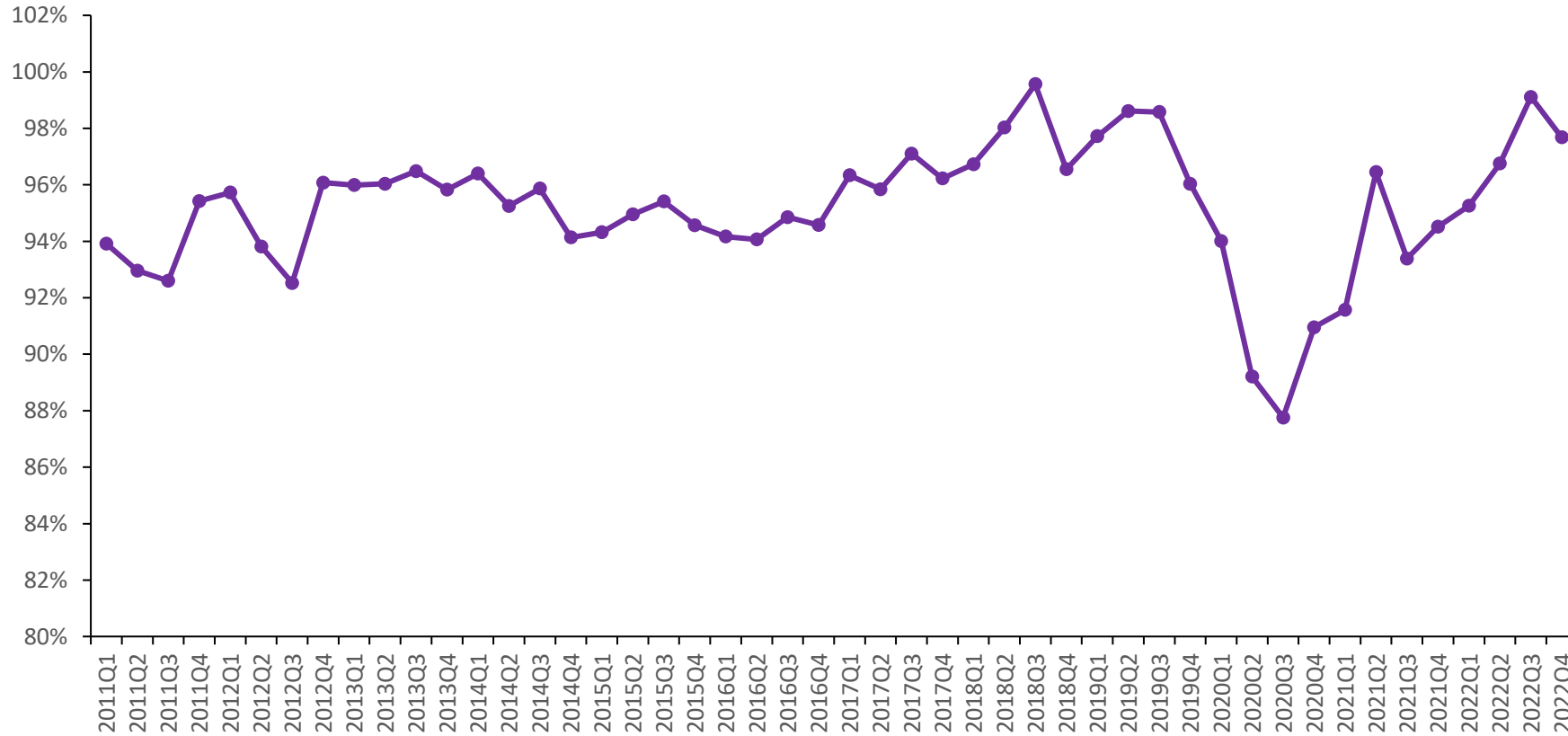
Ongoing

Planned

Reform Assessment Indicators

G-EPI – Economic Performance Index

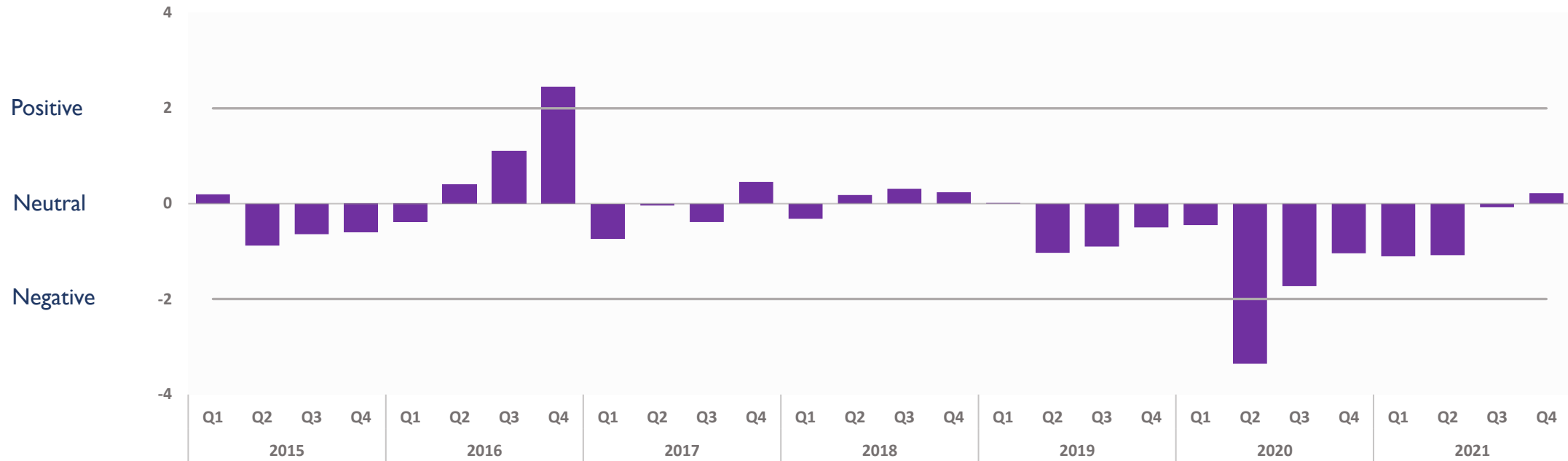

Index Consists of 5 sub-components:

- Real GDP growth rate(%)
- Annual inflation rate (%)
- Export to nominal GDP ratio (%)
- Current account deficit to nominal GDP ratio (%)
- Budget deficit to nominal GDP ratio (%)

Source: ISET- Policy Institute

G-ESI – Economic Sentiments Index

Index is based on two independent surveys:

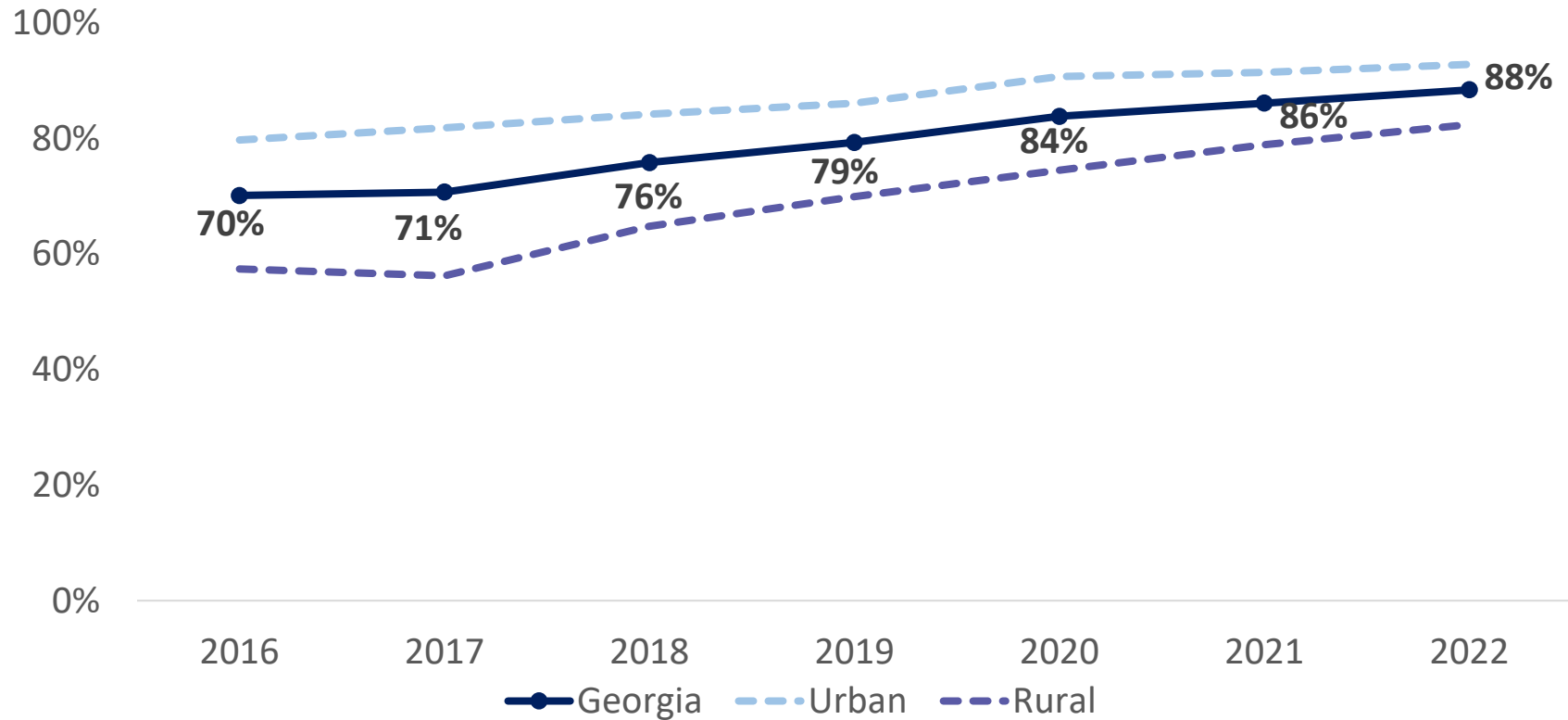
- Consumer Confidence Index (CCI)
- Business Confidence Index (BCI)

Source: ISET Policy Institute

Background indicators related to E-commerce Reform

Households with internet access

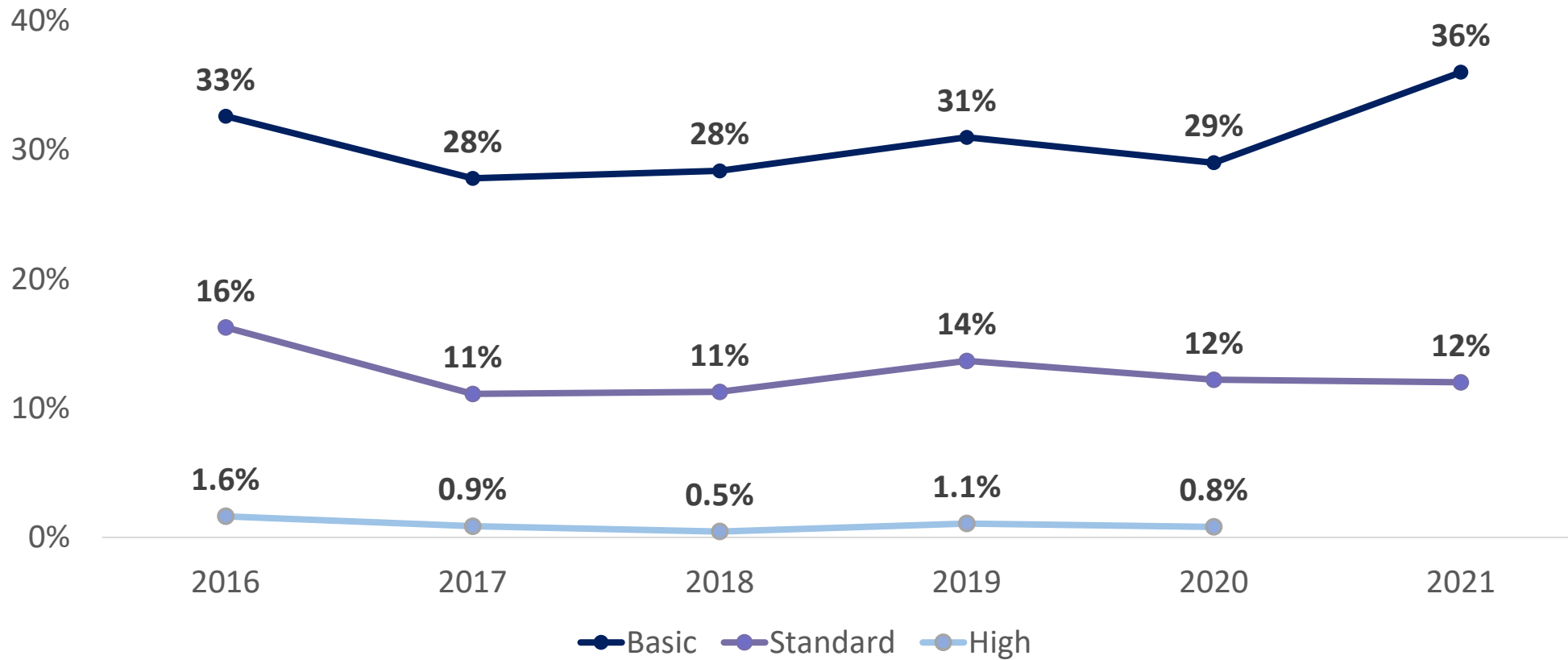

- In 2022, the share of population with internet access amounted to 66% worldwide.

Source: International Telecommunication Union

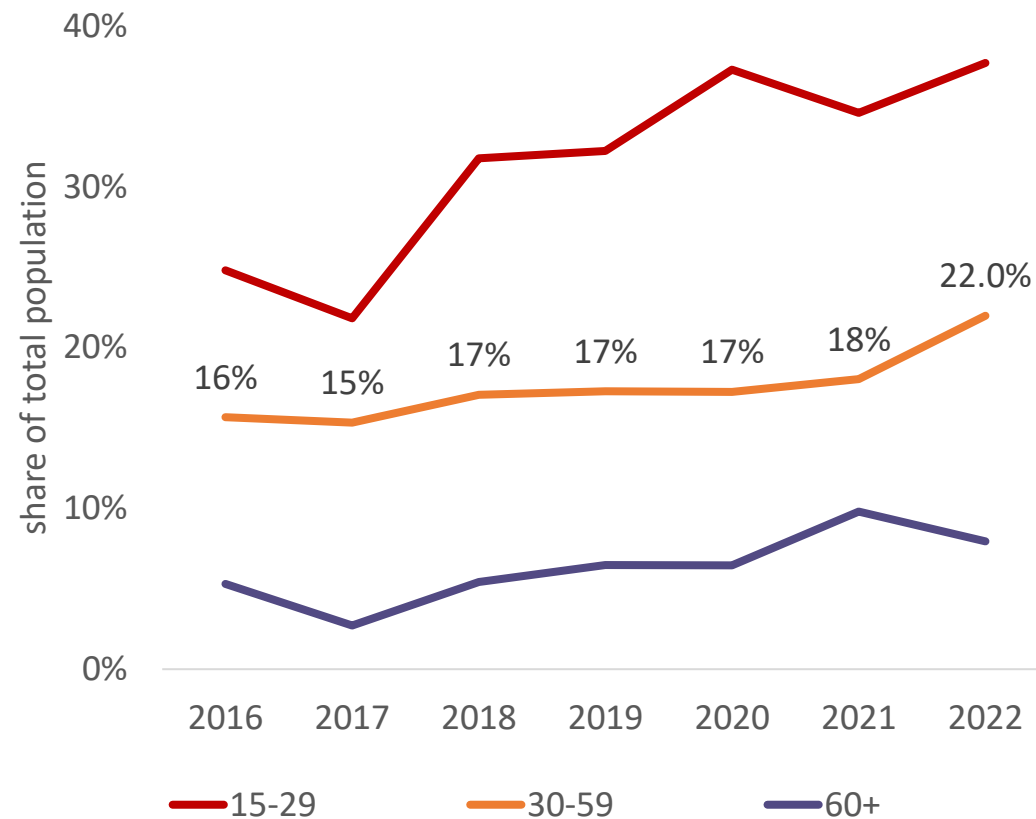
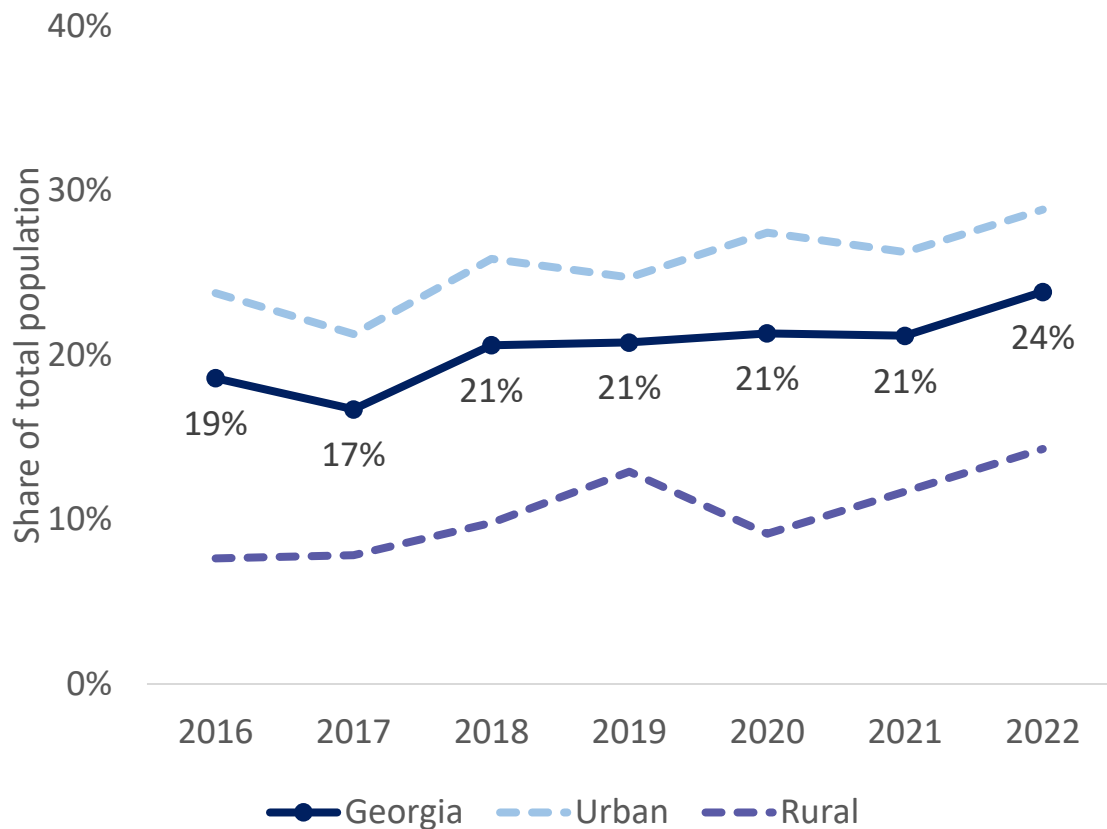
Source: National Statistics Office of Georgia

Population distribution by ICT skills

Source: International Telecommunication Union

Purchases of goods and services online

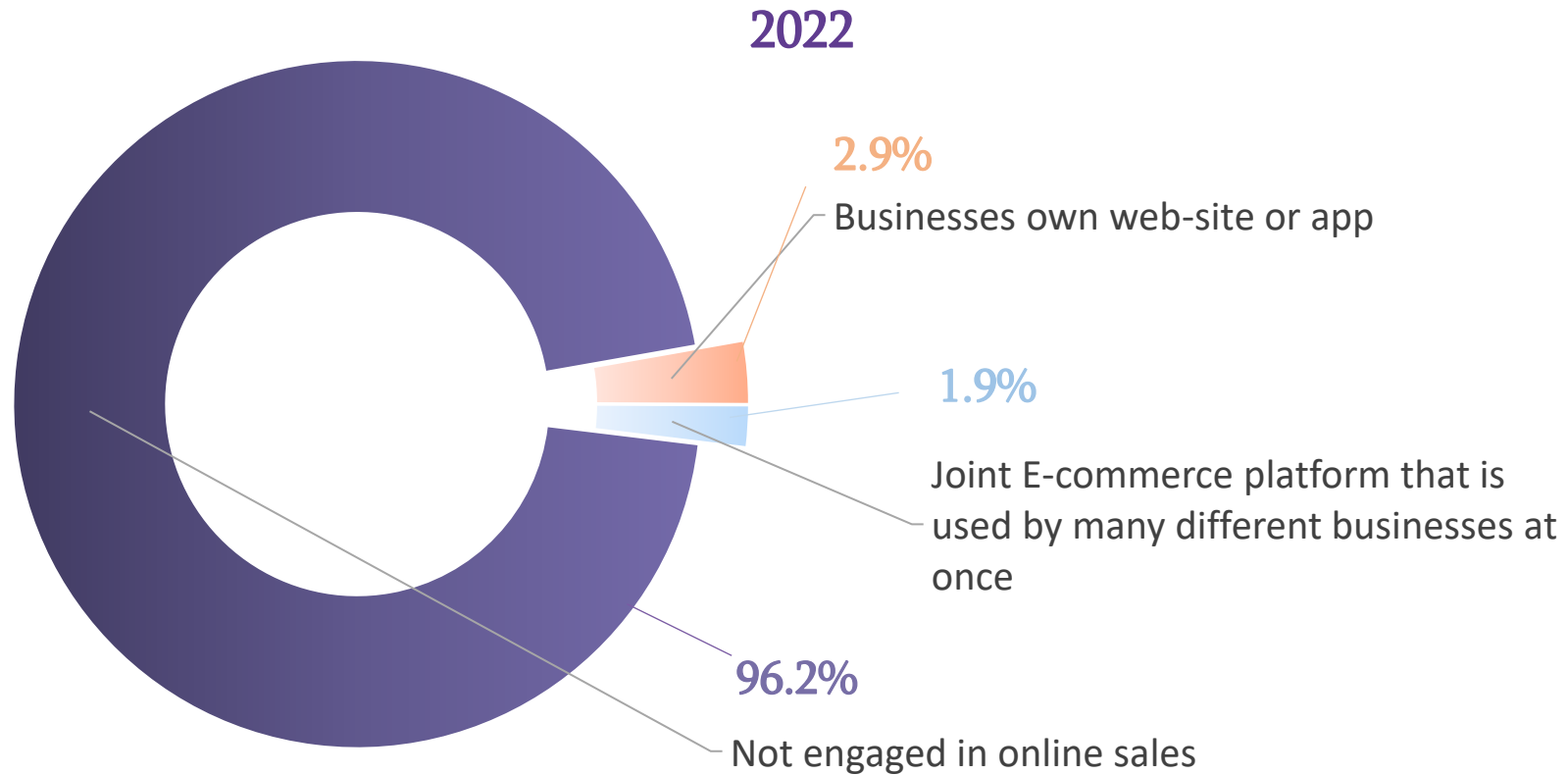

Source: National Statistics Office of Georgia

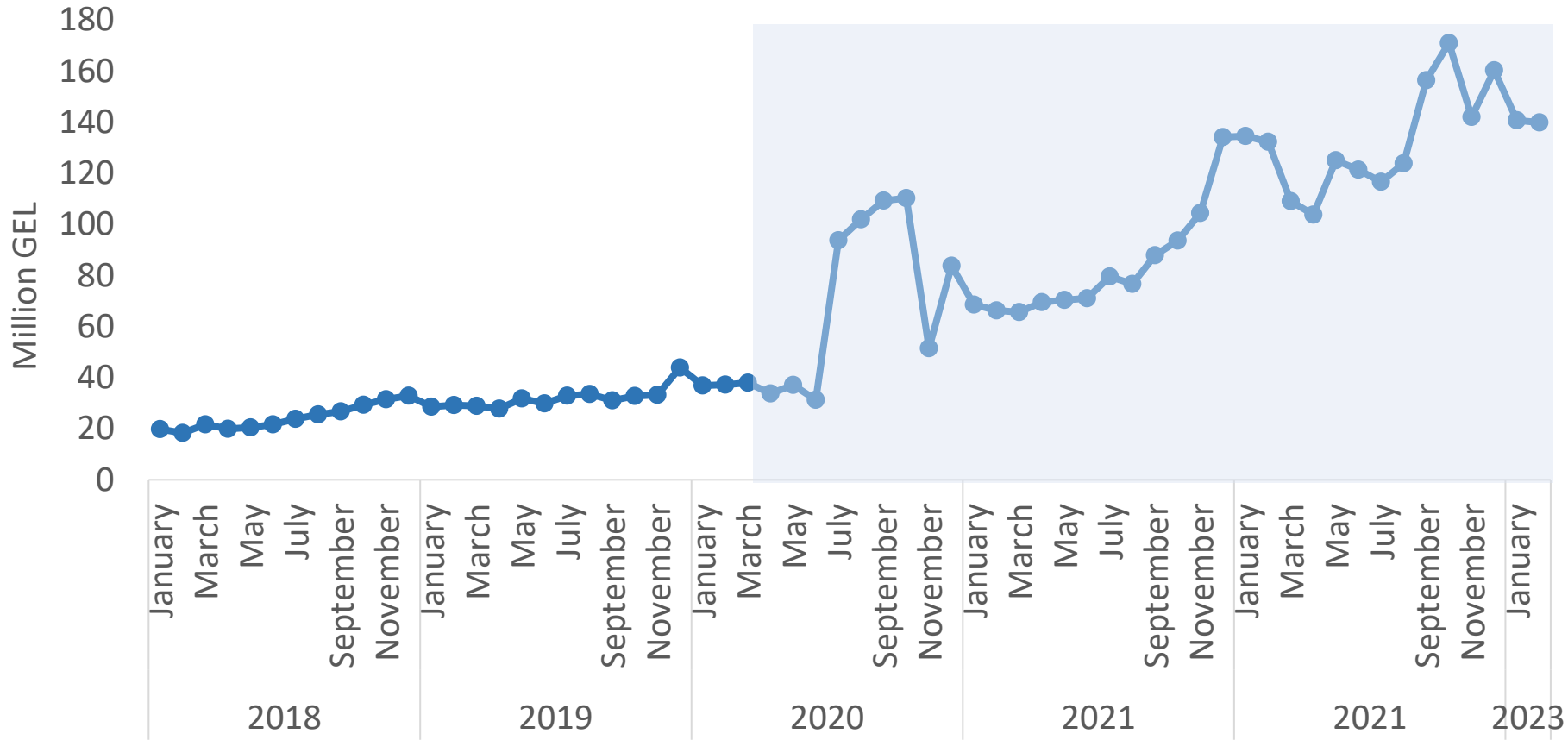
Indicators related to E-commerce Reform outcomes

Share of businesses that engage in online sale

Source: National Statistics Office of Georgia

Local E-commerce

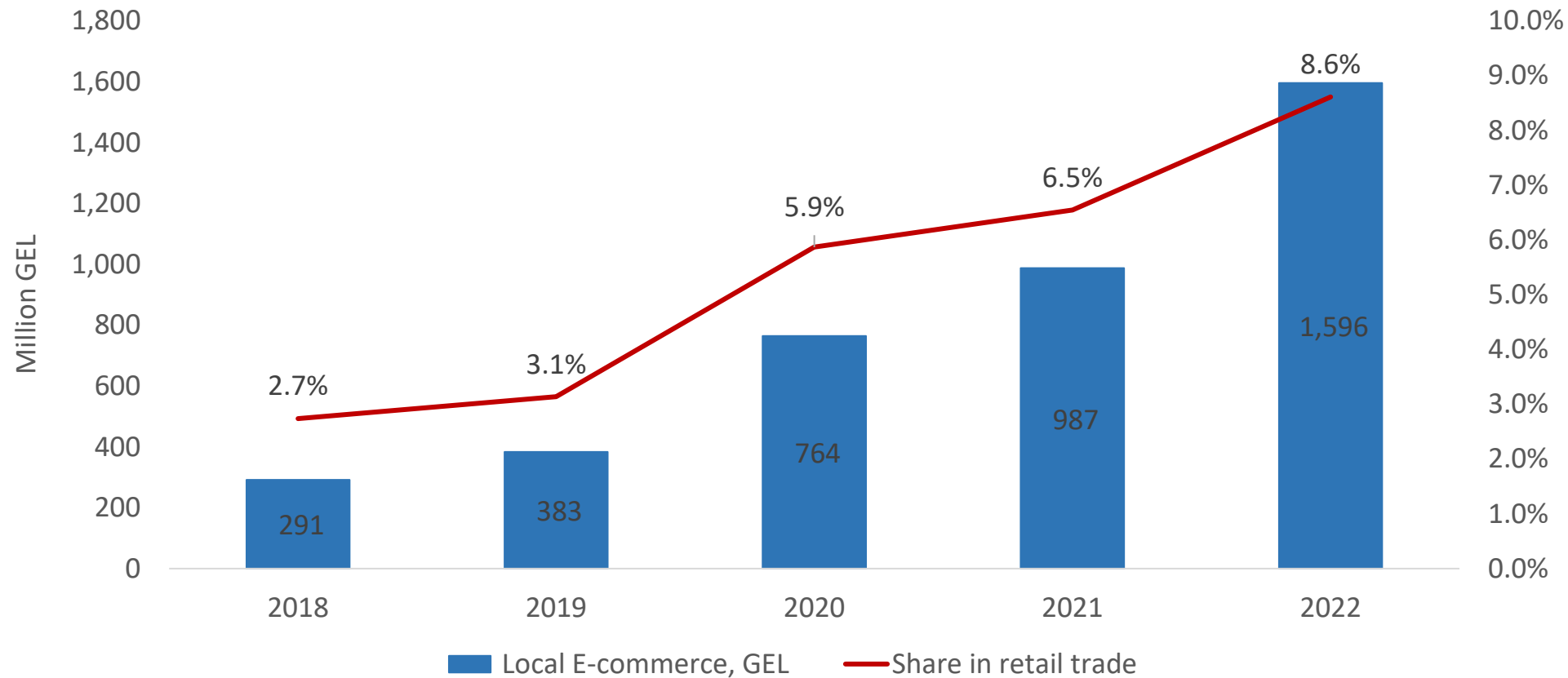

The following figure represents the extent of local E-commerce, including transactions through local E-commerce terminals (with Georgian and foreign bank cards), across all establishments; excluding:

- Gambling and
- Payments to government institutions

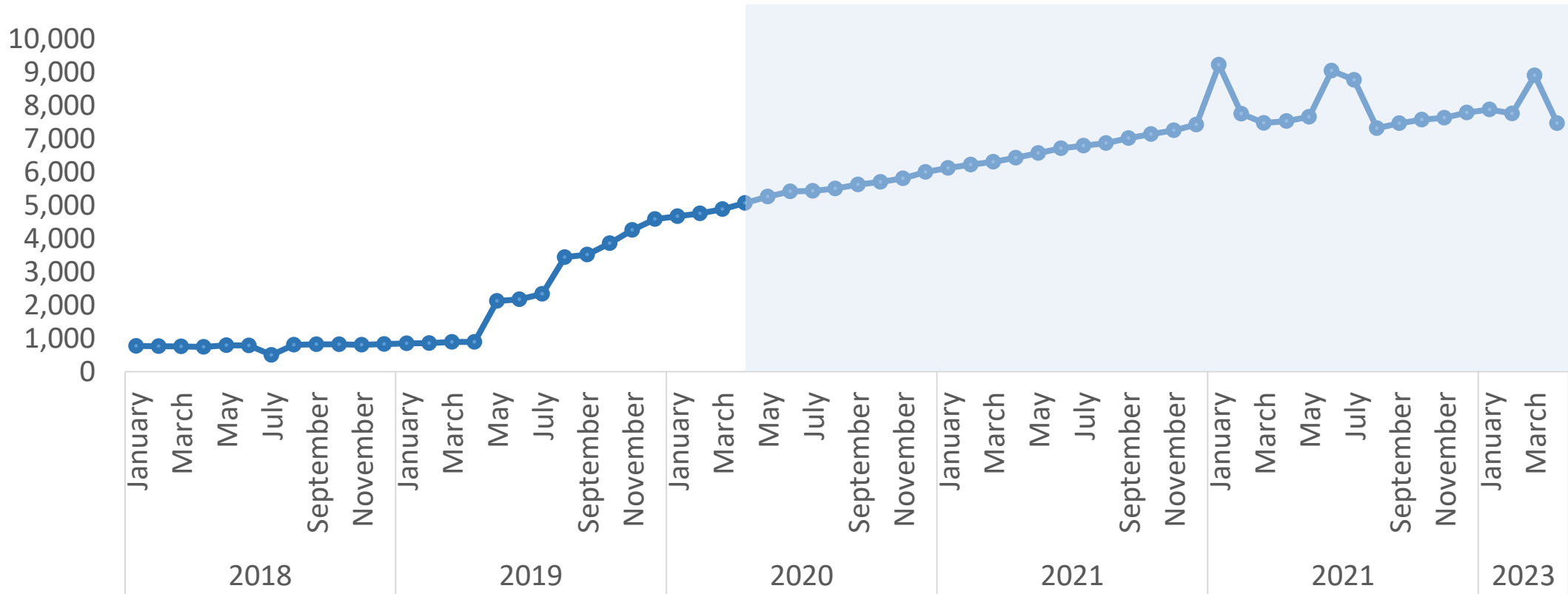
Source: National Bank of Georgia

Ratio of local E-commerce to retail trade

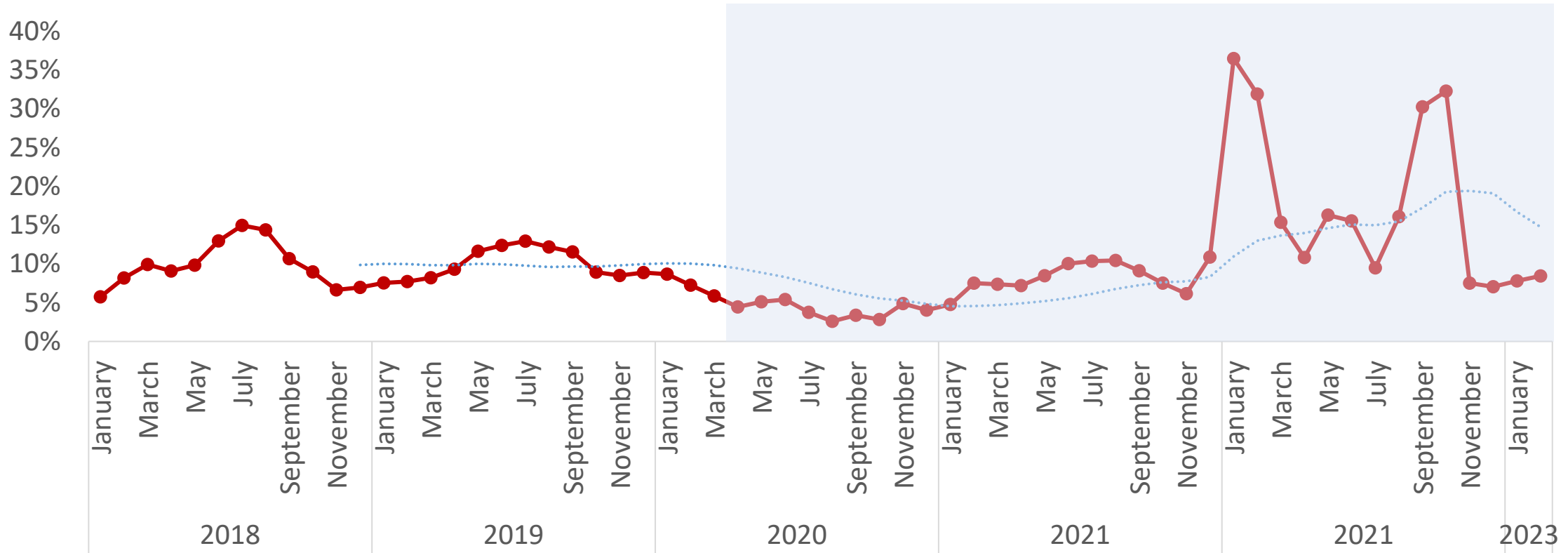
Source: National Bank of Georgia, National Statistics Office of Georgia

Number of E-commerce terminals

Source: National Bank of Georgia

Share of foreign card payments in local E-commerce

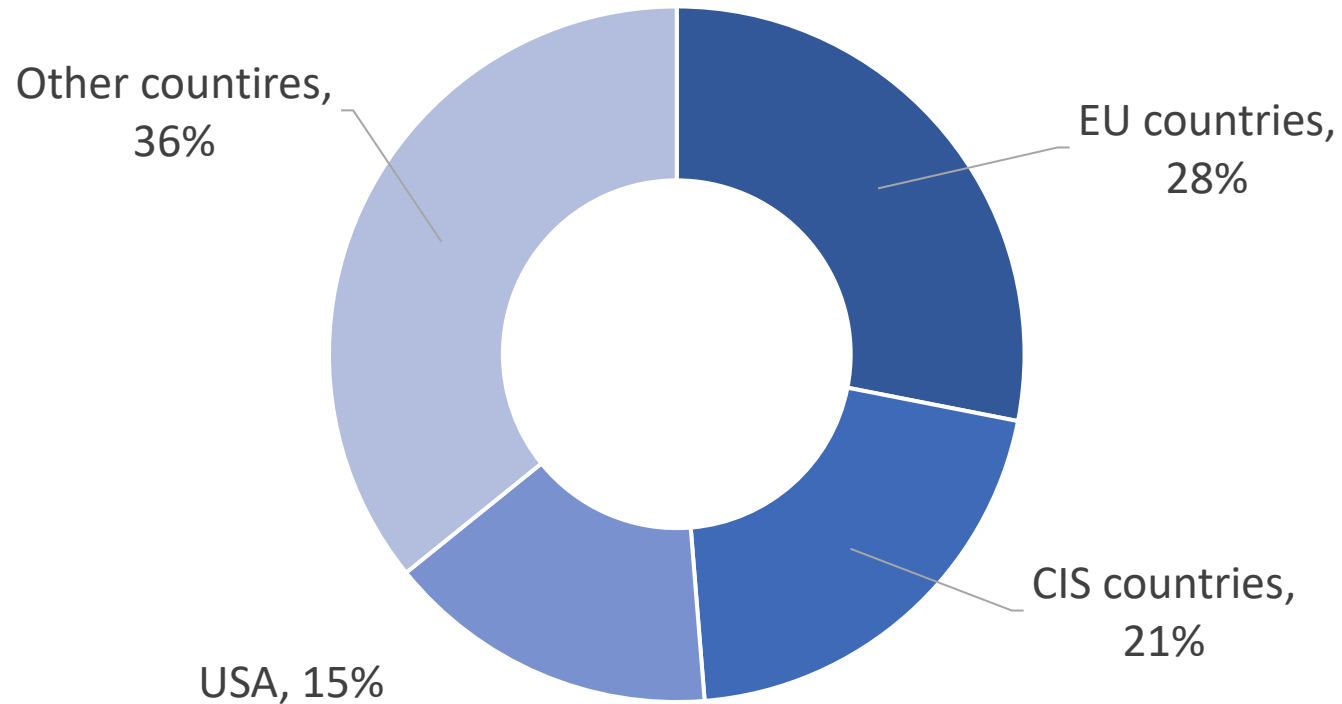
Note: Local E-commerce includes transactions from all establishments, excluding gambling.

Source: National Bank of Georgia

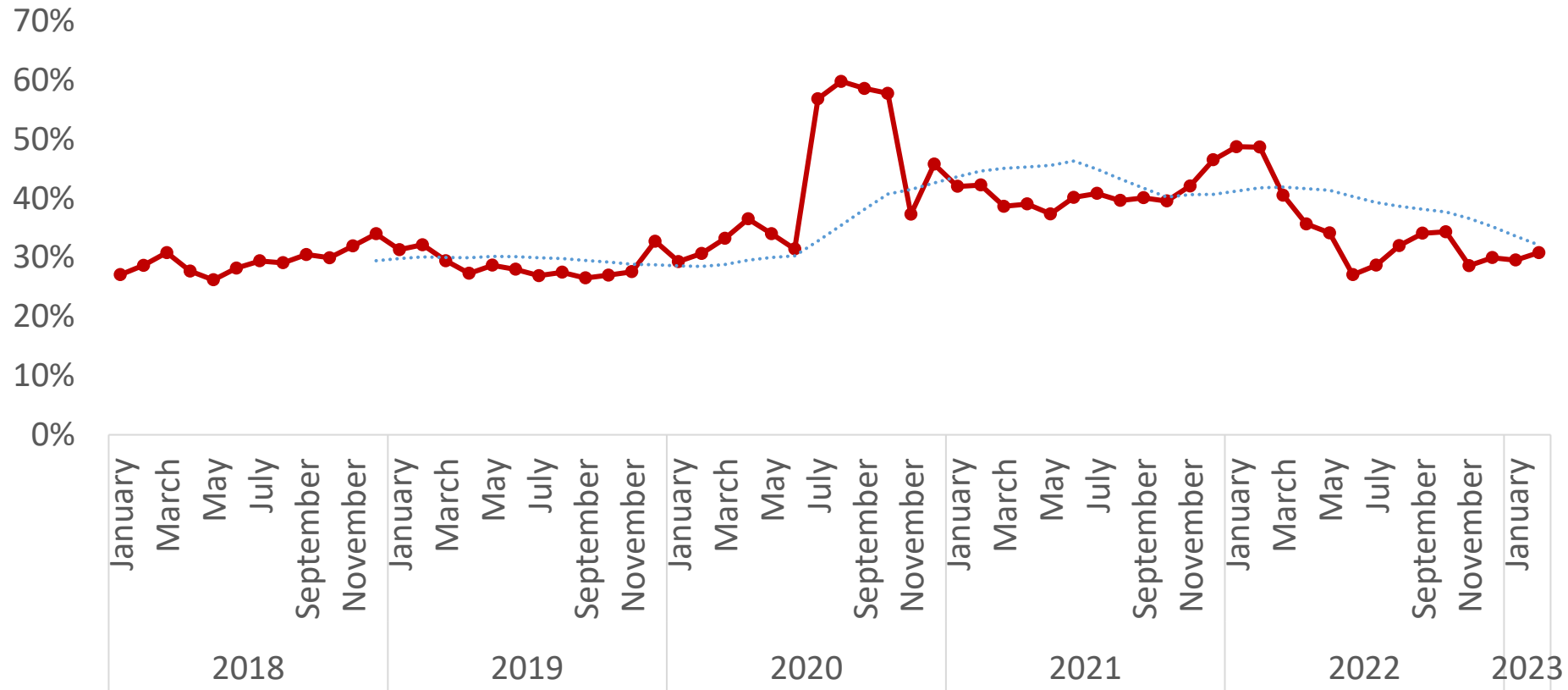
Percentage distribution of online purchases outside the country

2022

Source: National Statistics Office of Georgia

Ratio of local E-commerce to total E-commerce

Total E-commerce includes local E-commerce as well as online operations carried out abroad using Georgian cards.

Source: National Bank of Georgia

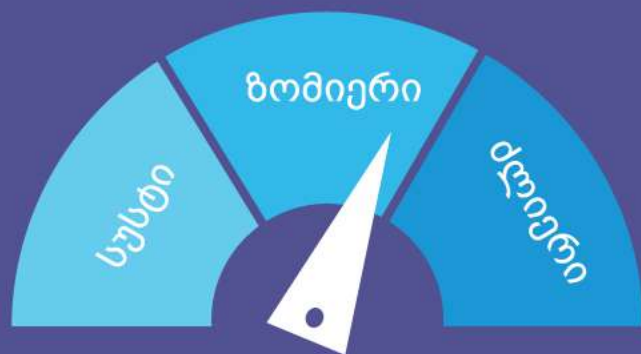

გმადლობთ

USAID
ამერიკელი ხალხისგან

ISET POLICY
INSTITUTE
International school of economics at TSU

რეფორმები

თითოეული რეფორმის კვალდაკვალი

USAID ეკონომიკური მმართველობის პროგრამა

ელექტრონული კომერციის შესახებ
კანონის ხარჯთსარგებლიანობის
ანალიზი

შედეგების პრეზენტაცია

ხარჯ-სარგებლიანობის ანალიზის მიზნები

CBA-ის საბოლოო მიზანი:

- პოლიტიკის შემქმნელების აღჭურვა მტკიცებულებებზე დაფუძნებული ინფორმაციით, პოლიტიკისა და რეგულაციების დაგეგმილი ცვლილებების მოსალოდნელი ზემოქმედების შესახებ, რაც ხელს შეუწყობს პოლიტიკის სხვადასხვა სფეროში ინფორმირებული გადაწყვეტილებების მიღებას.
- კანონპროექტის მიღებასა და დანერგვასთან დაკავშირებული ხარჯებისა და სარგებლის შეფასება
- კანონპროექტის გავლენის ანალიზი სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარეებზე:
 - კერძო სექტორზე: ასოციაციები, მოვაჭრეები, შუალედური სერვისების მიმწოდებლები
 - სახელმწიფო სექტორზე: ეკონომიკის სამინისტრო, კონკურენციის სააგენტო, კომუნიკაციის მარეგულირებელი კომისია
 - მომხმარებლებზე: ელ-კომერციაში ჩართულ მოვაჭრეებზე, რომლებიც სერვისისა და მომსახურების შესყიდვას ელექტრონულად ახორციელებენ

✓ **ხარჯ-სარგებლიანობის ანალიზის მიდგომა:**

ეფუძნება მონაწილეობით მიდგომას, და შეიქმნა ეკონომიკური მმართველობის პროგრამის გუნდთან, სახელმწიფო უწყებებთან და ინდუსტრიის შესაბამის აქტორებთან მჭიდრო კომუნიკაციის საფუძველზე.

კანონპროექტის მიმოხილვა

მომხმარებლისთვის ინფორმაციის მიწოდების

ვალდებულება

- პიროვნების/კომპანიის სავაჭრო დასახელება და მომსახურების მიმწოდებლის იურიდიული ფორმა;
- ფიზიკური და ელექტრონული ფოსტის მისამართი;
- შესაბამისი საიდენტიფიკაციო ნომერი/პირადი ნომერი;
- ლიცენზიისა და ნებართვის ნომერი;
- რეგისტრაციის დოკუმენტი რომელზეც დატანილი იქნება მოქმედების ვადა და გამცემი ორგანოს დასახელება.

მომსახურების საფასურის შესახებ ინფორმაციის

მიწოდების ვალდებულება

- მომსახურების ღირებულება უნდა იყოს მითითებული გარკვევით და ამომწურავად და მოიცავდეს დეტალურ ინფორმაციას ყველა ხარჯის, მათ შორის დამატებითი ღირებულების, საშემოსავლო და სხვა გადასახადების შესახებ.

კომერციულ შეტყობინებასთან დაკავშირებული საკითხები

- კომერციული შეტყობინება და მისი გამგზავნი პირი უნდა იყოს იდენტიფიცირებადი
- თუ კომერციული შეტყობინებები ეხება რაიმე სპეციალურ აქციას ან შეთავაზებას მისი სარგებლობის პირობები მომხმარებლისთვის უნდა იყოს ნათელი და ადვილად ხელმისაწვდომი.
- გათამაშებასთან დაკავშირებით კომერციული შეტყობინებები და მონაწილეობის პირობები ასევე უნდა იყოს ადვილად ხელმისაწვდომი და ნათლად ახსნილი ადრესატისთვის.

მონიტორინგის ვალდებულების არარსებობა

- შუალედური მომსახურების მიმწოდებელი თავისუფალია ინფორმაციის დამუშავებისა ზოგადი მონიტორინგის ვალდებულებისგან და მათ განთავსებულ ინფორმაციაზე პასუხისმგებლობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში უკისრებათ თუ ფლობენ ინფორმაციას არალეგალური კონტენტის ან დარღვევის ფაქტის შესახებ.

კანონპროექტის გავლენები დაინტერესებულ მხარეებზე

კონკურენციის სააგენტო

- პასუხისმგებელია კანონპროექტით განსაზღვრული ვალდებულებების აღსრულების ძირითად ნაწილზე
- კანონი ამარტივებს სააგენტოს ძალისხმევას ელექტრონულ კომერციასთან დაკავშირებულ მომხმარებელთა საქმეების აღსრულებაში.
- ელექტრონული კომერციის შესახებ კანონპროექტში მკაფიოდ არის განსაზღვრული მხარეთა უფლებამოსილებები, რაც ნაკლებ ინტერპრეტაციის ადგილს ტოვებს სხვადასხვა სახის დარღვევებზე დაწესებული ჯარიმების განსაზღვრისთვის.

საქპატენტი

- საქპატენტი განსაზღვრავს ინტელექტუალური საკუთრების პოლიტიკას.
- ელექტრონული კომერციის კანონის შემოღების შემდეგ საქპატენტმა უნდა უზრუნველყოს მის სფეროსთან დაკავშირებული მარეგულირებელი საკანონმდებლო ბაზის შესაბამისობაში მოყვანა.
- საქპატენტმა უკვე მოამზადა „საავტორო და მომიჯნავე უფლებათა შესახებ“ კანონში ცვლილებების პირველი პროექტი, რომელიც შესაბამისობაშია ევროკავშირის ელექტრონული კომერციის შესახებ 2000/31/EC დირექტივის მოთხოვნებთან
 - ცვლილებების პროექტი განსაზღვრავს ISP-ების პასუხისმგებლობის გათავისუფლების პირობებს ინტერნეტში უფლებების დარღვევის შემთხვევაში
 - ითვალისწინებს საავტორო უფლებების მფლობელებისთვის უფლებების დაცვის ეფექტური მექანიზმების დანერგვას.

კანონპროექტის გავლენა დაინტერესებულ მხარეებზე

მომხმარებლები

- კანონი პირდაპირ გავლენას ახდენს მომხმარებლებზე, რამდენადაც სთავაზობს მათი უფლებების დაცვის უფრო ქმედით და მკაფიო გარანტიებს

შუალედური სერვისების მიმწოდებლები

- კანონი პირდაპირ გავლენას მოახდენს შუალედური მომსახურების მიმწოდებლებზე (ISP).
- კანონის მიღების შემდეგ, შუალედური მომსახურების მიმწოდებლებს (გატარება, ქეშირება, ჰოსტინგი) აღარ მოუწევთ ინფორმაციის შინაარსის შემოწმება და კონტროლი. მათი ჩართულობა საჭირო ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა მიიღებენ გაფრთხილებას კანონდარღვევის სავარაუდო ფაქტის შესახებ.
- ამ ეტაპისთვის, მაშინაც კი, თუ კი შუალედური მომსახურების მიმწოდებელ კომპანიებს, კანონი დაავალდებულებთ არალეგალურ მასალაზე წვდომის გაუქმებას, ზოგიერთს არ აქვს შესაბამისი ტექნიკური საშუალებები და ცოდნა, რომ შეძლოს სერვერიდან მხოლოდ კონკრეტული შინაარსის მასალის ჩამოხსნა.

ბიზნეს ასოციაციები

- კანონპროექტის გავლენას არ მოახდენს ასოციაციების საქმიანობაზე
- შეუძლიათ შეასრულონ მნიშვნელოვანი როლი კანონპროექტის აღსრულების პროცესში წევრების ინფორმირებისა და მათთვის საკონსულტაციო დახმარების გაწევით

ონლაინ მოვაჭრეები

- კანონპროექტი ნაკლებად მოახდენს ზემოქმედებას ელ-კომერციაში ჩართულ მოვაჭრეებზე, რადგან მომხმარებელთა უფლებების ნაწილი უკვე დარეგულირდა „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ კანონით, რაც ასევე ვრცელდება ელ-კომერციაზე.
- სექტორის წარმომადგენლებთან ინტერვიუებმა ცხადყო, რომ ელექტრონული კომერციის კანონი მათთვის არა ტვირთი, არამედ დამატებითი საშუალებაა, რომელიც სექტორის განვითარების საშუალებას იძლევა.

ძირითადი ხარჯი და სარგებელი

შეზღუდვები და გამოწვევები

- ელექტრონული კომერციის შესახებ მონაცემების ნაკლებობის გამო, გარკვეული ინდიკატორების შეფასება მოხდა საერთაშორისო გამოცდილების ანალიზსა და დაშვებებზე დაყრდნობით

	საჯარო სექტორი	კერძო სექტორი
ხარჯი	კანონპროექტის დანერგვასა და აღსრულებასთან დაკავშირებული ხარჯი	კანონპროექტის მოთხოვნებთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად გაწეული ხარჯები
სარგებელი	სექტორის განვითარების შედეგად საგადასახადო შემოსავლების ზრდა ბიუჯეტში;	სექტორის განვითარების შედეგად შემოსავლების მოსალოდნელი ზრდა

მოდელში გამოყენებული ცვლადები

ძირითადი დამკვებები

ინდიკატორი	მნიშვნელობა
დისკონტის განაკვეთი	6.77%
მეფასების პერიოდი	10 წელი
ადმინისტრაციული ხარჯები/ სამუშაოს დატვირთულობა/ სახელფასო ფონდი	კონკურენციის სააგენტოს მიერ მოწოდებული ინფორმაცია
ჯარიმები	კონკურენციის სააგენტოს მიერ მოწოდებული ინფორმაცია
ბიზნესების რაოდენობა რომელიც ჩართულნი არიან ელ. ვაჭრობაში	1200 (GEOSTAT)
ელექტრონული კომერციის მოცულობა	STATISTA სექტორული კვლევა
წლიური ხელფასი სექტორში	საშუალო წლიური ხელფასი ვაჭრობის სექტორში (GEOSTAT)
ხელფასების ზრდის ტემპი სექტორში	7.3% (2015-2021 წლის მონაცემები, GEOSTAT)
დამატებითი ღირებულების წილი	67% (ვაჭრობის სტატისტიკიდან მიღებული პროქსი)
შუალედური მოხმარების წილი	33% (ვაჭრობის სტატისტიკიდან მიღებული პროქსი)
მომხმარებელთა ნდობის ზრდით გამოწვეული შემოსავლის ზრდა	13%

შედეგების შეჯამება

- ჯამში როგორც კერძო, ასევე საჯარო სექტორისთვის კანონის დანერგვას აქვს დადებითი გავლენა.
- 10 წლიანი პერიოდისთვის, კანონის მოსალოდნელი **წმინდა სარგებელი შეადგენს 783 მილიონ ლარს** (NPV).
- **სარგებლისა და ხარჯის თანაფარდობა შეადგენს 1.53 ლარს**, რაც ნიშნავს რომ 1 დახარჯული ლარი მოიტანს 1.53 ლარს სარგებელს.
- **საჯარო სექტორის მიერ მიღებული სარგებლის NPV 10 წლიან პერიოდში 562.6 მილიონ ლარს** შეადგენს
- **კერძო სექტორისთვის NPV 218 მილიონ ლარს**.
- სახელმწიფოსთვის მოსალოდნელია მნიშვნელოვანი **შემოსავლები გადასახადებიდან** (დამატებული ღირებულებების და საშემოსავლო გადასახადები) **18 მლნ ლარის პირველი წლისთვის და 816,2 მლნ ლარი** ნომინალური ღირებულებით ათი წლის განმავლობაში.
- **მაკროეკონომიკური ეფექტი** მშპ-ს ზრდისა და შინამეურნეობების მოხმარების ზრდის მაჩვენებელზე.
 - ✓ **დადებითი გავლენა შინამეურნეობების მოხმარებაზე**, ევროკავშირის გამოცდილების გამოცდილების შემთხვევაში, საშუალოდ 127,3 მლნ ლარით (ევროკავშირის ზრდის საშუალო ტემპი) განისაზღვროს, ხოლო მინიმუმ 29,7 მლნ მაქსიმუმ 238 მლნ ლარი.
 - ✓ ელ-კომერციაში მეტი ადამიანის ჩართვის ხარჯზე მოსალოდნელია ამ სექტორში მომუშავე ადამიანების **დასაქმების მაჩვენებლის ზრდა**.

ხარჯი და სარგებელი საჯარო სექტორისთვის

ინდიკატორი	ღირებულება
დისკონტირებული ხარჯი (GEL)	274,293
დისკონტირებული სარგებელი(GEL)	562,852,838
NPV (GEL)	562,578,546
B/c ratio (GEL)	2,277

* 10-წლიან პერიოდში, 6.77% დისკონტირებული განაკვეთით

ხარჯი და სარგებელი საჯარო სექტორისთვის

ხარჯი	GEL	სარგებელი	GEL
კანონის დანერგვის ერთჯერადი ხარჯი	14,200	ჯარიმებიდან მიღებული შემოსავლები	360,000
		დღგ-დან მიღებული შემოსავალი	590,916,819
აღსრულების ხარჯი	344,492	საშემოსავლო გადასახადის ზრდა	225,309,032
		ადმინისტრაციული პროცედურების გამარტივებით მიღებული სარგებელი	48,000
ხარჯები სულ (მიმდინარე ღირებულებით)	358,692	ჯამური სარგებელი (მიმდინარე ღირებულებით)	816,633,851
ხარჯები დისკონტირებული	274,293	სარგებელი (დისკონტირებული)	562,852,838
წმინდა სარგებელი	562,578,546		

ხარჯი და სარგებელი კერძო სექტორისთვის

ინდიკატორი	შეფასება
დისკონტირებული ხარჯი(GEL)	2,056,150,043
დისკონტირებული სარგებელი(GEL)	2,274,113,984
NPV (GEL)	217,963,941
B/c ratio (GEL)	1.1

* 10 წლიან პერიოდში, 6.77% დისკონტის განაკვეთი

კერძო სექტორის ხარჯი და სარგებელი

ხარჯი	GEL	სარგებელი	GEL
აღსრულების ერთჯერადი ხარჯი	2,400,000	გაყიდვების ზრდიდან მიღებული დამატებითი შემოსავალი	3,282,871,214
გაყიდვების გაზრდასთან დაკავშირებული ხარჯი	2,392,840,709		
ჯარიმები	360,000		
გაყიდვების ზრდიდან დღგ-ს გადასახადი	590,916,819		
ჯამური ხარჯი(მიმდინარე ღირებულება)	2,986,517,527	ჯამური სარგებელი (მიმდინარე ღირებულება)	3,282,871,214
ხარჯი დისკონტირებული	2,056,150,043	სარგებელი (დისკონტირებული)	2,274,113,984
წმინდა სარგებელი	217,963,941		

სენსიტიურობის ანალიზი-შემოსავლების ზრდა

- ყველა განხილულ შემთხვევაში სარგებელი აჭარბებს ხარჯს
- კერძო სექტორისთვის უარყოფითი NPV მიიღება მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ მარეგულირებელ ჩარჩოსთან დაკავშირებული ელექტრონული კომერციის წილი 98.8%-ით ან მეტით შემცირდება. რაც ნაკლებად მოსალოდნელია, თუმცა ამ შემთხვევაშიც კი საჯარო სექტორისთვის და საერთო ჯამში ორივე სექტორისთვის საერთო NPV დადებითი იქნება.

	სცენარი (შემცირების ფაქტორი%)	1 st სცენარი(0%)	2 nd სცენარი (30%)	3 rd სცენარი (50%)	4 th სცენარი (80%)	5 th სცენარი (90%)	6 th სცენარი (98.8%)
შემოსავლების ზრდა		12.57%	8.80%	6.29%	2.51%	1.26%	1.2%
საჯარო	NPV	562,578,546	393,829,738	281,330,533	112,581,725	56,332,123	6,832,472
	B/C ratio	2,277	1,594	1,139	456	229	29
კერძო	NPV	217,963,941	151,772,900	107,645,540	41,454,500	19,390,820	(25,219)
	B/C ratio	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.0
საჯარო და კერძო	NPV	782,989,257	548,049,409	391,422,844	156,482,996	78,169,713	9,254,024
	B/C ratio	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5

სენსიტიურობის ანალიზი-დასაქმება

- სენსიტიურობის ანალიზები ასევე მომზადდა დასაქმების ალტერნატიული დათვლის მეთოდის მიხედვით, რომლისთვისაც გამოყენებულ იქნა Botezatu, et.al-ის 2021 წლის კვლევის შედეგები, სადაც დადგინა, რომ ელექტრონულ კომერციაში ბრუნვის 1%-იანი ზრდა, დასაქმების მაჩვენებლის 0,205%-ით ზრდას განაპირობებს.
- შედეგად, კერძო სექტორის სარგებელი მნიშვნელოვნად იზრდება და **შეადგენს 896 მლნ ლარს (678 მლნ ლარის ზრდა)**;
- საჯარო სექტორისთვის სარგებელი კვლავ დადებითია, თუმცა საბაზისო სცენართან შედარებით ნაკლებია 446.9 მლნ ლარი (115.7 მლნ. ლარით შემცირება).
- ორივე სექტორისთვის ჯამური NPV 1,3 მილიარდ ლარამდე, ხოლო B/C კოეფიციენტი 2,4-მდე გაიზარდა

		საბაზისო მეთოდით	ალტერნატიული მეთოდით
დასაქმება 10 წლიან პერიოდში		7,757.70	1,820.34
საჯარო	NPV (GEL)	562,578,546	446,866,813
	B/C ratio	2,277	1,802
კერძო	NPV (GEL)	217,963,941	896,405,137
	B/C ratio	1.1	1.6
ჯამური	NPV (GEL)	782,989,257	1,345,718,721
	B/C ratio	1.5	2.4

რეკომენდაციები

- ელექტრონული კომერციის დეფინიციიდან გამომდინარე, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულმა სამსახურმა შესაძლოა განიხილოს ელექტრონული კომერციის სტატისტიკის განახლება, ელექტრონული კომერციის მოცულობის, დასაქმების და სხვა შესაბამისი ინდიკატორების უზრუნველყოფა;
- მნიშვნელოვანია ელექტრონული კომერციის ასოციაციების მხარდაჭერა, შექმნან ისეთი გაიდლაინები და სახელმძღვანელოები, რომლებიც ელექტრონულ კომერციაში ჩართულ მცირე და საშუალო მეწარმებს დაეხმარებათ კანონის მოთხოვნებთან შესაბამისობაში მოიყვანონ მათი ბიზნეს საქმიანობა, რაც ასევე ელექტრონული ხელშეკრულების სისტემის მათ ვებ-გვერდებზე ინტეგრირებაში მხარდაჭერას გულისხმობს.
- ვინაიდან „მომხმარებლის უფლებების დაცვის შესახებ“ კანონი, „ელექტრონული კომერციის შესახებ“ კანონპროექტთან პირდაპირ კავშირშია, საჭიროა კერძო სექტორს დახმარება გაეწიოს ამ კანონის მოთხოვნებთან დაახლოების მიმართულებითაც, რაც შემდეგ პირდაპირ აისახება ელ-კომერციის კანონის მოთხოვნების შესრულებაზეც;

რეკომენდაციები

- მნიშვნელოვანია ასოციაციების მხარდაჭერა შეიმუშაონ შესაბამისი ქმედებები „სანდო ნიშნის“ (Trustmark) და დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმების პოპულარიზაციისთვის/ დანერგვისთვის;
- მომხმარებელს, ისევე როგორც საავტორო უფლებების მფლობელებს, უნდა მიეწოდოს ინფორმაცია კანონის მიღების, მათი უფლებებისა და დაცვის მექანიზმების შესახებ კომპეტენტური ორგანოს (GNCA) მეშვეობით;
- ჰოსტინგის სერვისის პროვაიდერებს შესაძლოა დასჭირდეთ დამატებითი კონსულტაციები და საერთაშორისო პრაქტიკის გაზიარება კანონის მიერ მათ წინაშე წაყენებული ვალდებულებების შესრულებისთვის საუკეთესო გადაწყვეტის მოძიებისთვის, რადგან ამ ეტაპზე ისინი არ ფლობენ საჭირო ცოდნასა და შესაბამის ტექნიკურ უნარებს სრულად უპასუხონ კანონის მიღებით მათ წინაშე დაკისრებულ ვალდებულებებსა და ახალი გამოწვევებს;
- ტრადიციულ სავაჭრო ობიექტებს სჭირდებათ დამატებითი კონსულტაციები, რომ შეძლონ ელექტრონული კომერციის მოდელზე გადაწყობა და მეტი შემოსავლის მიღება, სხვა შემთხვევაში კანონპროექტის მიღებითა თუ მისგან დამოუკიდებლად, მათი შემოსავლები ნელ-ნელა შემცირდება;

PMO Business Consulting

Address: 16 R. Eristavi str. 0179, Tbilisi, Georgia

Phone: (+995) 511 163 307

E-mail: contact@pmo-bc.com

www.pmo-bc.com